

Безперечно, пропонована методична візія не вичерпує усі можливості та педагогічний інструментарій за заявленою проблемою. Сподіваємося, що вона стане в нагоді усім небайдужим, які вирішили присвятити себе великій справі – жити з любов'ю до української та зарубіжної словесності й дітей, мріють сформувати гідну зміну, викладачам-практикам, котрі не припиняють розвиватися, досягнувши певного професійного рівня.

ЛІТЕРАТУРА

1. Державний стандарт базової середньої освіти. URL : <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-deyaki-pitannya-derzhavnih-standartiv-povnoyi-zagalnoyi-serednoyi-osviti-i300920-898>
2. «Ліга Крилатих». Сайт освітньої системи. URL : <https://ligakrylatykh.com> (дата звернення: 13.11.2023).
3. Світ чекає крилатих. Інтегрована освітня система А. Цимбалару. URL : <https://svitchekaiekrylatykh.com> (дата звернення: 13.11.2023).

Расевич Любов Петрівна,
кандидат філологічних наук,
кафедра історії української літератури
та компаративістики,
Кам'янець-Подільський національний університет
імені Івана Огієнка

МІЖПРЕДМЕТНІ ЗВ'ЯЗКИ З МУЗИКОЮ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ЕСТЕТИЧНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ ШКОЛЯРІВ (НА МАТЕРІАЛІ УРОКІВ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ У 8 КЛАСІ)

Дедалі активніше актуалізується проблема формування м'яких навичок (англ. *soft skills*) здобувача освіти на всіх етапах його навчання. М'які навички охоплюють міжособистісну взаємодію, комунікативні навички, навички слухання, управління часом, вирішення проблем, лідерство, емпатію тощо. Спектр м'яких навичок широкий. Щодо вивчення курсу літератури як гуманітарного предмета категоризуватись як тверді навички може знання буквального історичного контексту створення тексту, основних віх біографії

письменника, знання сюжету та вміння його переказувати, знання й розуміння дефініцій літературознавчих термінів тощо. Однак рівень вияву, демонстрації цих твердих навичок уже передбачає вихід за межі суто твердих навичок – у площину м'яких навичок. Рівень переживання естетичного досвіду від сприйняття літературного твору – це теж спектр м'яких навичок. У вивченні літератури саме м'які навички на чільному місці. Далі варто безапеляційно зазначити, що література – це вид мистецтва, який має низку аспектів репрезентації – як і музика, живопис, танець тощо.

Значна частина педагогічної взаємодії в просторі мистецтва полягає в глибокому аналізі текстів літератури за естетичними категоріями, метою чого є формування почуття прекрасного через розвиток естетичної компетенції, яка, щоправда, ніде в нормативних документах про освіту чітко не прописана. Ракурс рецепції чужого твору словесності можна назвати в такому разі рецептивно-аналітичним. Вищою формою взаємодії з літературним текстом є продуктивно-творчий рівень, на якому із залученням сформованої на певному рівні естетичної компетентності та на основі твердих навичок із ніші літератури (зокрема, щодо сутнісних ознак літературного твору як мистецького артефакту) учень створює власний художньо-літературний твір. Власне, на мистецькій вартісності літературного твору, дослідницько-аналітичних аспектах, а також літературі як засобі націєтворення, намагається акцентувати увагу авторка поточної та інших розвідок з методики навчання української літератури в сучасній школі. Тепер середня шкільна освіта націлена на навчання представників покоління Z (р. н. 1997–2012), а на підході покоління «альфа» (2013–середина 2020-их). Моніторингові групи підтверджують зниження читацького інтересу серед нових поколінь дітей. Так, дані Міжнародного дослідження читацької грамотності (PIRLS) підтверджують, що 2016 року респонденти середнього шкільного віку помітно менш захоплені читанням, ніж їхні попередники у 2001 (орієнтовно мінус 10%). Серед дітей віком від 11 до 17 років помітні невтішні читацькі тенденції: а) частка тих, хто не читає, зросла з 13% до 27% за 2012–2013 рік; б) тих, хто читає один-три рази на місяць,

знизилися з 45% до 38%; в) частка тих, хто читає не більш ніж 15 хвилин на тиждень, зросла з 23% до 27%; г) тих, хто читає від 15 до 45 хвилин на тиждень, знизилися з 23% до 17%; д) частка тих, хто читає принаймні 45 хвилин на тиждень, трохи зросла – з 15% до 16% [2].

Відзначається водночас, що GenZ – найбільш орієнтоване на успіх покоління. 69% представників GenZ хоче мати успішну кар'єру [4]. Орієнтованість цього покоління на мету, тенденція до нехтування тим, що не наближає цю мету, означає, що роль учителя літератури полягає, зокрема, і в тому, аби наблизити читача GenZ до літератури, а літературу до нього – через доказову демонстрацію того, як саме література допомагає досягати реалізації кар'єри та різноаспектного життєвого успіху. У такому разі використання творів літератури як мистецьких інструментів розвитку м'яких навичок, критично важливих для реалізації себе в щораз конфліктнішому та синтезованому просторі сучасності й майбутнього є саме тим, на чому варто акцентувати вчителю. До того ж потребує нормативного закріплення власне естетична компетентність, як і визнання того, що чи не найширше її формування забезпечується на уроках літератури як обов'язковому предметі в усіх шкільних програмах від першого й до останнього року навчання в школі. Основна ідея полягає в тому, аби не прописувати літературі функцій, які вона іманентно не може виконати (так, без знання літературних текстів і без читання книг художньої літератури, звісно, можна прожити; прочитавши сьогодні 3-10-15 творів, учень не обов'язково завтра очолить відділ успішної компанії). Так само й не можна опускати літературу до рівня сухого прочитування текстів, без трансцендентної особистісної взаємодії з текстом як виразником авторських ідей, творчою інтерпретацією індивідуально-авторського та загальнолюдського досвіду в мистецькому витворі. Однак під час навчання літератури вкрай важливо враховувати результати досліджень провідних світових та вітчизняних аналітичних центрів громадських досліджень, оскільки сама освіта сутнісно є соціальним проєктом і виконує передусім соціальні функції. Доказовим аргументом на користь літературного мистецтва як інструмента формування

м'яких навичок є узагальнення Тари Холден, яка слідом за теоретиками художньої освіти (такими, як Рудольф Арнхейм, Сильвія Корвін, Елліот Ейснер, Артур Ефланд) у статті «Використання мистецтва для оцінки критичного мислення та розуміння прочитаного у підлітків» встановлює чіткий зв'язок між когнітивними процесами мозку та образотворчою діяльністю – доведено позитивний вплив мистецької освіти, яка апелює до вищого рівня мислення, на навички вирішення проблем (англ. *problem-solving* – одна з м'яких навичок) [3].

Категоричне розуміння літератури як мистецтва й вимога навчання літератури з огляду на численні естетико-аксіологічні категорії притаманні працям Н. Волошиної: *«Літературна освіта буде виконувати свою місію, задовольняти суспільні запити лише тоді, коли сприйматиметься як основна формувальна сила в духовному світі школяра»* [1]. Гіпотетично, що ширшим буде мистецький контекст на уроках літератури, то краще це сприятиме мотивації сучасних школярів – через зацікавлення й синергійний вплив на стимулювання м'яких навичок. У такому разі міжпредметні зв'язки з музикою забезпечують широкий мистецький контекст і повноцінну реалізацію завдань літературної освіти, що стосуються розвитку художніх смаків, збагачення культури мовлення, вироблення емоційного сприймання й осмислення мистецтва слова [1].

У контексті розкриття теми поточної розвідки нами було рандомно обрано 8 клас для аналізу пропонованих чинною програмою з української літератури за ред. Р. Мовчан мистецьких зв'язків із музикою. Зокрема, уже на вступному уроці планується актуалізація цих зв'язків, однак відразу варто відзначити деяку декларативність цього, оскільки не вказано, які саме музичні твори запропоновано брати для контексту. Оскільки це урок вивчення різновидів образів, зокрема словесних та слухових, а учень на рівні ключових компетентностей має використовувати досвід взаємодії літературних творів з творами іншими видами мистецтва, доцільно буде взяти будь-який відомий учням художній образ, який репрезентовано і в літературі, і в музиці. Наприклад, звернутись до образу Марусі Чурай, що за програмою все одно вивчається. Спрощує завдання вчителю

те, що надалі в програмі конкретно визначаються музичні тексти, до яких варто звернутись: 1) пропонується арія Наталки «Віють вітри, віють буйні...» з опери М. Лисенка «Наталка Полтавка»; «Засвіт встали козаченьки» (комп. М. Лисенко, Б. Лятошинський, Л. Ревуцький) під час вивчення пісень Марусі Чурай та 2) виконавська діяльність кобзарів та лірників; опера «Маруся Богуславка» М. Лисенка під час вивчення української народної думи «Маруся Богуславка» – усе це в тематичному блоці «Усна народна творчість»; 3) проєкт дуету «Сестри Тельнюк» «Наш Шевченко» під час вивчення поезій Т. Шевченка «Думи мої, думи мої...» (1847), «Ой три шляхи широкії...», «Мені однаково, чи буду...» та 4) цикл «Чотири пори року» А. Вівальді, «Пори року» П. Чайковського під час вивчення творів Лесі Українки «Давня весна», «Хотіла б я піснею стати...», «Давня казка» в тематичному блоці «Світ української поезії». У подальших блоках програмою не визначено зв'язків із музикою, проте це не означає, що їх не потрібно встановлювати. Зокрема, під час вивчення сучасної української поезії (музика на слова сучасних поетів). Варто використати також дуетну інтерпретацію Артемом Пивоваровим поезії «Думи мої» (2022), що якраз вивчається за програмою 8 класу. Доречно за аналогією до популярного серед підлітків і не тільки проєкту А. Пивоварова «Твої вірші, мої ноти» запропонувати учням індивідуальні чи групові творчі завдання.

Отже, програмою визначено обмежену кількість можливих актуалізацій музичних творів під час опрацювання програми з української літератури у 8 класі. Насправді рівень інтеграції літератури й музики може бути ширшим. Усе залежить від того, наскільки вдало це реалізує мету літературної освіти, естетичного виховання учнів, побудову естетичної компетентності та формування м'яких навичок.

ЛІТЕРАТУРА

1. Волошина Н. Проблема літературної освіти й поради Валерія Шевчука в програмотворенні. *Волинь-Житомиричина. Історико-філологічний збірник з регіональних проблем.* 2010. № 20. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/31884> (дата звернення: 23.11.2023)

2. Dredge S. Children's reading shrinking due to apps, games and YouTube. *The Guardian*. September 26, 2013. URL: <https://shorturl.at/oDJKM> (дата звернення: 23.11.2023)
3. Holdren T. Using Art to Assess Reading Comprehension and Critical Thinking in Adolescents. *Journal of Adolescent & Adult Literacy*. 2012. Vol. 55(8). P. 692–703.
4. TechDoQuest. Why GenZ is the most success-oriented generation. URL: <https://shorturl.at/klJVZ> (дата звернення: 23.11.2023)

Сидоренко Юлія Олександрівна,
аспірантка кафедри української літератури,
методики її навчання,
історії культури та журналістики,
Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя

ОБРАЗНО-МІФОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ДРАМИ-ФЕЄРІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ «ЛІСОВА ПІСНЯ» НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Драма-феєрія Лесі Українки «Лісова пісня» представлена в шкільних програмах з української літератури для 10 класу (профільний та рівень стандарту). Державні вимоги до навчальних досягнень здобувачів освіти орієнтують на розуміння фольклорно-міфологічної основи сюжету, вміння розкривати порушені проблеми, характеризувати образи, визначати їх символічність [2].

Драма-феєрія Лесі Українки «Лісова пісня» вражає багатством міфічних образів. У творі можна виділити кілька груп таких персонажів (лісові, водяні, польові, побутові істоти, дендрологічні образи), персоніфікацію абстрактних категорій (Доля, Біда, Злидні), розгорнуті ідейно значущі міфологеми (перевтілення у вербу й вовкулаку, переродження) та окремі міфологеми символічного значення (очі). Кожен міфічний образ – носій певних людських